

Corespondență
Ovidiu Bîrlea – Doina Blaga

Corespondență
Ovidiu Bîrlea – Doina Blaga

Ediție îngrijită și adnotată de

Andreea Buzaș

Prefață de *Ilie Moise*

Editura *Centrului de Cultură „Augustin Bena”*
Alba Iulia, 2017

Lucrare tipărită cu sprijinul financiar al
Centrului de Cultură „Augustin Bena” Alba

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BÎRLEA, OVIDIU

Corespondență Ovidiu Bîrlea – Doina Blaga / ed. îngrij. și adnotată de Andreea Buzaș; pref. de Ilie Moise. - Alba Iulia: Editura Centrului de Cultură „Augustin Bena”, 2017

Conține bibliografie. - Index

ISBN 978-606-94352-0-5

I. Blaga, Doina

II. Buzaș, Andreea (ed.) (adnotare)

III. Moise, Ilie (pref.)

821.135.1

Documente inedite I – serie îngrijită de prof. univ. dr. Ilie MOISE

Culegere texte, layout,

selecție imagini și copertă: Andreea BUZAȘ

Prefață

În anul 2015, sectorul de *etnologie* al Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu a demarat *programul de cercetare* intitulat „Patrimoniul tradițional imaterial la începutul mileniului III: arhive naționale de folclor” (2015-2020), care își propunea evidențierea specificului autohton, precum și a relațiilor minoritar/majoritar pe fondul alinierii, din punct de vedere metodologic, la stadiul și formele europene ale timpului. Totodată, încercăm să relevăm liniile directoare ale preocupărilor și contribuțiilor în domeniile conservării, informatizării și valorificării patrimoniului pe care îl dețin arhivele de folclor.

Proiectul de cercetare pe perioada 2015-2017 are la bază *Arhiva Asociației Folcloriștilor și Etnografilor din județul Sibiu* (AFES), conturată în luna mai 1977, odată cu constituirea „Asociației...”. Obiectivele concrete ale „Asociației...” vizau organizarea de cercetări complexe, pe zone și subzone folclorice, în vederea alcătuirii unei *arhive* (care să stea la baza elaborării unor studii și sinteze privind identitatea culturală a sudului Transilvaniei) și editării unui buletin științific intitulat, mai întâi, *Rânduiala*, apoi *Studii și comunicări*. În peisajul etnologiei sibiene, specialiștii în cultură tradițională – destul de numeroși în anii '70 – se organizau pentru întâia oară cu scopul mărturisit de a duce mai departe tradiția interesului pentru patrimoniul popular trezită în întreaga Transilvanie de „Astra”, dar și de o serie de periodice precum „Telegraful român”, „Tribuna”, „Albina Carpaților” sau „Transilvania”.

Arhiva de la Sibiu a fost creată pe baza câtorva fonduri de manuscrise existente deja în 1977. Cel dintâi fond intrat în patrimoniul „Asociației...” a fost colecția realizată de membrii *Cercului permanent de etnografie și folclor* de la Sibiu, care și-a desfășurat activitatea în perioada 1954-1970. Descoperit printr-o

întâmplare fericită de Ilie Moise, fondul este alcătuit din cca. 40 de volume-culegeri realizate de profesori și învățători din raioanele fostei regiuni Sibiu. Din documentele păstrate reiese că *Cercul permanent* a luat ființă la Sibiu în 25 iunie 1954, sub îndrumarea unor cercetători cu experiență ca Gh. Pavelescu, Pimen Constantinescu și Cornel Irimie și a funcționat pe lângă „Societatea de Științe Istorice și Filologice” – filiala Sibiu. În afară de folclor literar, dactilografiat de Pimen Constantinescu, arhiva mai deține și o serie de descrieri ale obiceiurilor tradiționale, realizate de cadre didactice din mediul rural. Încă din anul constituirii, arhiva s-a îmbogățit cu 120 de caiete de folclor donate de prof. *Ion Delu*. Caietele conțin descrieri ale obiceiurilor de iarnă din diverse zone ale țării, consemnate de elevii liceului „Gh. Lazăr” din Sibiu în ultimele zile ale anului 1939 și primele din 1940.

Cel mai bogat fond al arhivei se datorează profesorului Ilie Moise și conține manuscrisele celor 30 de tomuri de „Studii și comunicări de etnologie”, cca. 900 de scrisori privind corespondența legată de periodicul sibian și de activitatea *Asociației Folcloriștilor și Etnografilor din județul Sibiu*, dactilogramele cărților sale și multă fotografie etnologică¹.

După 1990, arhiva s-a îmbogățit cu fondul *Doina Blaga*, alcătuit din 55 de scrisori primite de la Ovidiu și Octavian Bîrlea, lucrarea de licență și aceea pentru obținerea gradului I didactic, o culegere de folclor din zona Avrigului și câteva fotografii de familie.

Pentru realizarea programului de cercetare, membrii sectorului de etnologie de la Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu – prof. univ. dr. Ilie Moise, cs I și dr. Andreea Buzaș, cs III – au apelat, ori de câte ori a fost cazul, la colaboratori din Sibiu (Universitatea „Lucian Blaga”, Complexul Național Muzeal „Astra”, Biblioteca Muzeului Brukenthal, Biblioteca Mitropoliei Ardealului, Arhivele Naționale – filiala Sibiu), Blaj (Biblioteca Facultății de Teologie Greco-Catolică), Cluj-Napoca (Institutul „Arhiva de Folclor a Academiei Române”, Biblioteca Academiei – filiala Cluj) și

¹ Vezi Andreea Buzaș, *Valori ale patrimoniului etnologic românesc: Arhiva de Folclor a Asociației Folcloriștilor și Etnografilor din județul Sibiu*, Facultatea de Litere și Arte a Universității „Lucian Blaga” Sibiu, 2007.

București (Biblioteca Academiei Române, Arhiva Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”), instituții cu o bogată experiență în domeniul arhivistic. Proiectul nostru își propune realizarea și publicarea unui volum de sinteză, cu tentă monografică privind înființarea și devenirea Arhivei sibiene, cu stabilirea locului acesteia în contextul etnologiei contemporane.

În paralel, inaugurăm seria de *Documente inedite* prin publicarea unor materiale reprezentative pentru personalități sau zone folclorico-etnografice bine conturate în *Arhiva Asociației Folcloriștilor și Etnografilor din județul Sibiu*.

Primul volum din seria *Documente inedite* – realizat de colega noastră, dr. Andreea Buzaș – este intitulat ***Correspondență Ovidiu Bîrlea – Doina Blaga*** și are la bază cele 55 de scrisori donate arhivei de către prof. Doina Danciu Blaga, nepoata folcloristului, împreună cu o serie de alte documente personale. Șansa de a putea recupera și scrisorile Doinei Danciu Blaga din Arhiva Bibliotecii Facultății de Teologie Greco-Catolică de la Blaj¹ a permis Andreei Buzaș realizarea unei *ediții în oglindă*, cu o conturare clară a personalității atât de complexe a omului și cercetătorului Ovidiu Bîrlea. Volumul semnat de Andreea Buzaș s-a limitat, pe cât s-a putut, la evocarea relațiilor cu familia profesoarei Doina Blaga, fiica verișoarei sale din Bucium-Poieni, *Florentina*, căsătorită Danciu. Uneori însă a apelat la scrisorile sau amintirile altor membri ai familiei precum Livia, fiica fratelui Vasile de la Mogoș, care a conturat un succint, dar elocvent portret al unchiului Ovidiu: „A fost un om potrivit de statură, bărbat făcut bine, frumos, cu ochi albaștri ca seninul cerului, sprâncene stufoase, nas drept, deasupra capului o chelie pe care o acoperea cu bască sau cu pălărie. Era un om modest, îi plăceau petrecerile la țară, iar pentru claca făcută de tatăcu' se ocupa dumnealui să aducă ceteraș de la Ghioncani...” (fragment din scrisoarea Liviei Bogdan, trimisă, alături de câteva fotografii de familie, în vederea editării prezentului volum).

¹ Pentru detalii privind fondul Ovidiu Bîrlea de la Biblioteca Facultății de Teologie Greco-Catolică din Blaj vezi Ionela Carmen Banța, *Ovidiu Bîrlea – ediție critică din fondurile documentare inedite*, București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, 2013.

Din scrisorile către Doina Blaga, dincolo de problemele majore sau de cele aparent ne semnificative, se detașează direct personalitatea lui Ovidiu Bîrlea, statura sa morală: perseverența, dorința de bine și de adevăr, generozitatea, dar și intransigența față de stările de fapt, față de gesturile reprobabile ale unor persoane sau personalități. Un om inteligent, profesionist fără rabat, plin de aspirații aproape întotdeauna împlinite, de o corectitudine exemplară.

Scrisorile ne apropie de prozatorul Ovidiu Bîrlea, relația dintre cele două dimensiuni ale operei sale fiind destul de clară. Toate toponimele din scrisori se regăsesc și în proza sa, care este una eminentamente autobiografică. Pe volumul *Șteampuri fără apă* îi scrie nepoatei: „Doinei Blaga, o carte care trebuie să o intereseze și altfel decât strict profesional”. Lectura corespondenței rămâne una extrem de agreabilă, concurând beletristica de cea mai bună factură. Scrisorile ne poartă într-o lume în care *omul* Ovidiu Bîrlea se deschide ca o floare – aceea a familiei și a Apusenilor, singurul loc unde se simte *acasă*.

Cu ferma convingere că adevărata *lume* a lui Ovidiu Bîrlea rămâne aceea a Apusenilor, specifică celor două comunități din care îi provin părinții (Bucium și Mogoș), în 22 mai 2016 am pornit spre „Poiana Narciselor” de pe Valea Negrișei, unde se întâlneau, an de an, moții la *Nedeia de Ispas*. Am participat la Festivalul zonal „Cultură pentru cultură”, gândit ca o competiție complexă între comunitățile rurale din zonă. Dincolo de evoluția formațiilor artistice din Bucium, Mogoș, Almașu Mare, Bistra și Avram Iancu, festivalul – organizat de Centrul de Cultură „Augustin Bena” Alba – implica participarea meșteșugarilor și gastronomia tradițională specifică fiecărui sat. Privite separat și laolaltă, comunitățile participante au reușit să reconstituie și să sugereze momente importante din desfășurarea Nedeii de altădată: petrecere, târg, joc. Așa i-am cunoscut pe mogoșeni și buciumani la ei acasă, cu tot ce aveau mai reprezentativ, atât din punct de vedere spiritual, cât și cultural. Unele momente din spectacolele susținute m-au făcut să retrăiesc pagini întregi din *Arhanghelii* lui Ion Agârbiceanu (multă vreme preot unit în Bucium Șasa) sau din romanul *Șteampuri fără apă* de Ovidiu Bîrlea. Urmărind obiceiul „Hora mare în jurul suliței, în târg la Bucium-Poieni”, am remarcat frenezia cu care petreceau sătenii,

imagine ce-mi amintea de constatările folcloristului: „Era o altă lume, dulce și amară, râvnită și afurisită, bogată și săracă, unde se lucra îndrăcit și se petrecea înfricoșat”¹. Tocmai de aceea, orice monografie Ovidiu Bîrlea trebuie să pornească de la corespondența cu membrii familiei și de la proza sa.

Notele alcătuite de Andreea Buzaș (inclusiv *anexele*) constituie adevăratul aparat critic, cu date succinte, semnificative despre personalitățile și persoanele întâlnite în texte, dar și numeroase informații despre familia folcloristului și zona în care acesta s-a născut, tangente cu problemele abordate. Întreg aparatul explicativ și informativ probează încă o dată acribia cercetătorului filolog, dr. Andreea Buzaș.

Valorificarea pe calea tiparului a corespondenței lui Ovidiu Bîrlea cu profesoara Doina Danciu Blaga, nepoata sa, reprezintă o contribuție științifică de real interes, în care, dincolo de latura intimă, descoperim toată profunzimea gândirii și sensibilității sale. În aceste pagini epistolare pulsează viața unui om care a trudit decenii de-a rândul pentru cunoaștere și adevăr, dar și o întreagă problematică strâns legată de istoria folcloristicii noastre, de creația populară, de estetică, de interpretare și creație, de întreaga etnologie românească.

Detaliile privind viața și, mai cu seamă, activitatea lui Ovidiu Bîrlea, care se desprind din corespondența celor doi, întregesc în chip admirabil portretul omului de o aparte sensibilitate, atât de deosebit de acela cu care ne-au obișnuit majoritatea cercetătorilor. Ferm, dar cald în relațiile cu apropiații, ușor distant, dar plin de umor – aceasta este imaginea omului Ovidiu Bîrlea, care se desprinde din epistolarul și evocările Doinei Blaga.

Un volum care, iată, apare cu câteva luni înaintea aniversării a 100 de ani de la nașterea uneia dintre cele mai complexe personalități ale Apusenilor și, cu siguranță, cel mai important folclorist român din a doua jumătate a secolului al XX-lea. O contribuție valoroasă, realizată de o cercetătoare cu o solidă pregătire științifică, care sperăm să fie urmată și de alte ediții de acest gen.

Prof. univ. dr. Ilie MOISE

¹ Ovidiu Bîrlea, *Șteampuri fără apă*, București, Cartea Românească, p. 8.